

Confederatio*

Új dolgot hirdetni, nagy vállalkozás. És ha még csak új lenne, egy dolog amire még nem goldolt senki, s nem vetették még el az előítéletek tengerét. Ha körülnézünk csak előítéleteket látunk, ha hozzányulunk máris sértődést okozunk. Érdekes megfigyelni az emberek arcjátékát, amikor magyarok románoknak s románok magyaroknak felvetik problémáikat. Egy ijedtség megy végig az emberek arcán. Ez a légkör kérem amiben élünk, s most tessék ily körülmények között barátkozást kiépíteni. Ha egy magyar ember egy románnal véletlenül összebarátkozott, akár a villamoson, akár az üzleti életben, sőt férj és feleség barátságukat kizárólag annak köszönhetik, hogy egymással a témáról nem beszélnek, mint magyar s mint román nem mutatkoznak be egymásnak. A hűvösség jele mutatkozik azonnal amint a probléma véletlenül fölmerül, az idegesség jele látszik rajtuk, feszélyezve érzik magukat. Ha régi ismerősök szeretnék tartani a barátságot, ezért kerül a témát s udvariasságból hazudnak egymásnak. Román és magyar között ma a barátság csak addig áll fenn míg a téma fölmerül, akkor még udvariaskodnak egy kicsit, de mind kettő úgy érzi, hogy ennek a barátságnak vége. Hogy ők tulajdonképpen nem is barátkozhatnak, mert áthidalhatatlan szakadék van közöttük. A két part között oly nagy a távolság, hogy fel sem lehet mérni.

Ha mégiscsak udvariaskodnának, amikor egymást reciprok rokonszenvűkről meg akarják nyugtatni? Amikor megoldást keresünk – két magánember akin semmi államvédelmi felelőség nincs – magánbeszélgetésekben úgy csoportosítják érveiket, „megoldásaikat”, számítva arra az eshetőségre ha véletlenül e „megoldások” gyakorlattá válnának, talán valamikor, akkor mégis becsaphassák egymást. Ha nem most akkor egy távoli időpontban kijátszhatták egymást. Vannak annyira.....(controlla), hogy addig jóba lehessenek egymással. Mindkét fél természetesen magát zseniálisnak tartja... Ha még szóbeszédben s papíron is csak udvariaskodunk, ha nem vetjük fel egymás igazi szándékait, nem vagyunk hajlandók még a terepet sem tanul-

* Az itt közölt írás annak a hét füzetnyi és kb. kétezer oldanyi politikai tartalmú anyaghoz tartozik, amit Szoboszlay Aladár 1955 végén és 1956 tavaszán vetett papírra (az egyik füzetben például Tito 1956. május 10-i párizsi látogatásáról tesz említést). A füzeteket a temesvári pap letartóztatása után tartott házkutatásban találta meg, és kobozta el az állambiztonság 1957-ben. A *Confederatio* című dolgozat levéltári jelzete: Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității (CNSAS), Fond Penal, Dosar 157, vol. 11, 496-515. Az írást betűhíven közöljük (a szerk.).

mányozni, akkor igazán nem megyünk semmire. Egy dolgot mindkét félnek meg kell jegyeznie, és pedig: ... Nézzék Uraim, annyszor becsaptuk egymást, hogy trichjeink már rég közismertek. Észjárásunk legkisebb *redőit* is ismerjük már, úgyhogy „szellemi fegyverekkel” harcolni már ugysem tudunk. Vagy elő vesszük újra a bicskát – ha a nagyok engedik – vagy eldobjuk véglegesen.

Állandó vita tárgyát képezi a két nép között: ki a nagyobb sovinszta, a magyar-e vagy a román? Mindkettő. Maga az a tény, hogy két ilyen kis nép ezer éven át a szláv tengerben meg tudta őrizni nemzetiségét, annyi viszontagság között ki tudta harcolni függetlenségét, fejleszteni tudta nemzeti kultúráját nagy nácionalizmusra vall. Amit elfelejtenek: a román és a magyar nemzeti fejlődésnek nem a magyar és a román voltak első gáncsvetői, hanem a török, a szláv, a német, meg a zsidó.

A románság magát diplomata nemzetnek tartja, aki végig kuszik a történelem nemzeti érdekeivel. Tagathatatlan, hogy az évszázados elnyomatás idején nagy praxisra tettek szert. De ügyességét már régóta saját érdekeivel szemben alkalmazza, akkor amikor mások segítségével összevesz sorstársával. A diplomáciai „ügyesség”, az állandó lavirozás első konkrét eredménye, hogy a román nép eljátszotta politikai hitelét, s érdekeit másoknak kellett kijátszania hogy magának egy keveset megtarthasson. A magyarság ezzel szemben egyenes lelkűségével dicsekszik, ő a hű szövetséges. De a szövetségek sohasem szolgálják a magyarság érdekeit. Ha a magyarság és románság ésszerűen szövetkezni akar ezt maguk között és a Confederatio többi népei között teheti csak meg. Szövetkezni közös sorsra ítélték szoktak csak. S ha még ezt sem teszik meg, akkor sem diplomaták sem egyeneslelkűek, egyszerűen ostobák.

Szomszédi sors! Szomszédok veszekedni szoktak, akár Péter és Pálnak, akár románoknak és magyaroknak hívják őket. Szomszédok veszekszenek, így mondják, és csak azért van így mert mondják, ahol nem mondják ott nincs így. A svédeknek nem jut eszükbe a norvégokkal veszekedni, a hollandoknak sem a belgákkal, pedig ők is csak szomszédok. A román-magyar vizálynak ősi, mélybenrejlő okai vannak? Hazugság! Ép azért veszekszenek mert két fiatalon alakult állam, a független Magyarország s a független Románia. Alig születtek s még nem tudják mit csináljanak függetlenségükkel; legényeskednek. Nemrég Magyarország a Német-Romai császársághoz tartozott régi európai volt, Románia pedig régi balkáni; mindkettő megszokta a maga világát. Az 1900 évektől egy új világba estek, Európa közép keletébe s nem tudják még hogyan viselkedjenek. Új a lakás, új a környezet s új a függetlenségi ruha. Eddig a magyarok Romániában a törökkel vagy oroszokkal álltak szemben a románok pedig Magyarországon a némettel. A két nép ahelyett, hogy kiépítette volna saját világát felujtotta szeparatizmusát. Románia Anglia keleti politikájához szegődött, Magyarország az európai némethöz (sic). Az ok egyszerű: ezt szokták meg.

A régi szokás erősebb volt az új függetlenségi törekvésnél. Románia független volt, csak a tenger nem volt az övé, az aranybányák nem voltak az övéik, a nemzeti bank külföldé volt, minden nagy vállalat külföldé volt. Ennek cserében szabad volt románul beszélni, írni és szidni a magyarokat. A nagy árat a románság nem is érezte, annyira benne volt a sovinizmusban. A legnagyobb árat is hajlandó volt megfizetni, csak engedélyezzék neki a sovini nemzeti politikát. Vele szemben a trianoni Magyarországnak Horti (sic) bukásáig független volt: mert nem volt semmije, határain belül még románjai sem akikkel veszekedhetett volna. Ha Magyarországon lett volna az olaj, az arany a tenger, akkor már az első napokban rátettek volna a fejüket. Amint később rá is tették fejüket a Dunántuli olajra.

A román-magyar kérdés, minden kényessége és kellemetlensége mellett ma kritikus ponthoz jutott. Már nem lehet udvariaskodni a támával kapcsolatban s hogy szeretnénk vagy sem róla beszélni és már nem tőlünk függ. Hálstennek! Aki ma vizsályt akar a két nép között az már nemcsak sovini hanem bornirt. És ha hajlandók lennének még bornirt sovinizmusra is nem fog náluk sokáig tartani; mert még a természetes nacionalizmusról is az egyiket leszoktatja az orosz a másikat idővel a német. Ha magyarok és románok tényleg meg akarják tartani függetlenségüket, ha komoly szándékuk kiépíteni gazdaságukat s nemzeti kulturájukat, ezt csak úgy tehetik meg tartosan ha egy új államközösségben összefognak. Ez az új dunai állam főképp ha még Ausztria is csatlakozna hozzá egy komoly középeurópai hatalmat képezne. A tervezett állam persze csak akkor lenne maradandó ha a nemzetek tudatosan építenék. Ha mind három fél annak tudatában van hogy az „ő” életét biztosítja az új állam, az „ó” függetlenségéért alakult. Hogy ezen új államközösség érdekeit nem árulhatja el mert akkor elárulja önmagát.

Csak paritásos alapon lehet az új államot elképzelni. Abban a pillanatban amikor az egyik fél magát felsőbbrendűnek tekinti megbomlik az egész. Nem lehet alapja ennek az új államnak a történelmi múlt. A magyarok ezeréves multra hivatkoznak az erdélyi kérdésben, a románok az etnikai fölényre. Egyik fél véleményében nincs őszinteség. A történelmi múlt nem jogosítja fel a magyarságot a meglevő nagyszámú románság elnyomására. Ez az elnyomatás ex ipso bekövetkezik abban a pillanatban amikor egyik vagy másik a legkisebb fölénybe lépett. A magyarság a történelmi joggal ép ezt a fölényt akarja biztosítani. A románság pedig fölényt a számaránnyal. Mindkét érvelés logikusan veszekedéshez vezet. A románok azt állítanák, hogy a történelmi jog mulandó, a magyarok pedig gondoskodnának hogy ne legyen mulandó, elkezdenék irtani a románságot először rafineriával majd terrorral. Ha újra nemzeti államok születnének magyarok és románok kezdenék egymást éles szemmel figyelni; a feszültség napról napra nőne s nyugtalanul lennék a robbantás pillanatát. Pán-európát nem lehet megvalósítani oly feltételek mellett, hogy a már rég kia-

lakult határok mögött élő népek részben lemondjanak nemzeti szuverenitásukról, de a Dunai Confederatiót sem. E Confederatióban nem lehetnek határkérdések s határigények. Mind a három nemzetnek egyszerre kell lemondania egyéni szuverenitásáról s a Confederatióra vonatkozó szuverenitásáról. Mind a három nép nemzeti élete az integer államban kell történjék. A nemzeti élet legyen független az államtól, akkor is ha az állam anyagilag s adminisztratívve támogatja a nemzeti törekvéseket. Vagyis valamennyi állami funkcionárius az államnak s nem a nemzetnek tisztviselője.

A nemzet tisztviselője, a nemzet építője valamennyi kulturmunkás, tanító, író, művész mindazok akik strickt nemzeti kulturérdekekkel foglalkoznak. S foglalkozzanak is minnél intenzívebben, ehöz (sic) tökéletes szabadságuk van s minden igényelt támogatást az államtól megkapnak, de a tanító, író, művész sohasem lesz maga az állam. Mindazok akik nem hajlandók az állam nemzeti jellegéről beszélni és mégis Confederatióról beszélnek álmodozók s szoszátjások.

Az „Erdély kérdés”; nincs ember aki a kérdést nemzeti alapon megoldhatná. Ezért volt mindkét fél tudatában annak, hogy a másikat ki kell irtania ha nemzeti Erdélyt akar. Hogy mire mentek ezzel a bölcseséggel jól tudjuk. Egy alkalom volt, hogy a nagyhatalmak alázatos szolgálkat neveljenek maguknak e két népből. Magyarország húsz éven át készült Erdély fegyveres elfoglalására; de fegyveres erőit Ukrainában kellett bevesse, hogy fél-Erdélyt Hitlertől megkaphassa. Romániának Transzisztriában s Sztalingrádnál kellett harcolnia szintén Hitler oldalán hogy Délerdélyt megtarthassa. Majd Északerdélyért Sztalin oldalán harcolt Csehországban. Miután a Horti rezsim nem volt hajlandó az oroszoktól követelt földreformot keresztülvinni, az oroszok Erdélyt Romániának ítélték. Az 1946-os Páriszi békeszerződésben Amerika Erdélyt Magyarországnak ítélte, Anglia tartozkodott a szavazástól, Oroszország Romániának, Franciaország szavazata döntötte el, annak a tudatában hogy Bécstől keletre minden ugyis az oroszoké lesz. Úgy milyen kedves a mi függetlenségünk. A dolog tragédiája hogy az a komedia magyaroknak és románoknak még mindig jobban tetszik minthogy egymás között barátkoznának. A nagyhatalmak nyugottan keverhetik kártjáik közé a két népet; egyik fél az egyiket, a másik a másikat. Tudják hogy a két tarsasság van annyira szüklátókörű hogy engedje vezetni magát a nagyok porázától.

Ha Conferederatios alapon magyarok s románok megegyeznének, megmaradna igazán nemzeti önállóságuk, függetlenül oroszoktól, némettől, angoltól, mindenkitől függetlenül lehetnének románok magyarok s megmaradna az olajuk az aranyuk s a nemzeti bankjuk. A sovinizmus már rég elrabolta józan látásukat. Kevesen látják hogy az 1 millió magyarnak Erdélyben kisebb ellenfele a 3 millió román mint a 180 millió orosz vagy a 80 millió német. Az erőviszonyok olyanok hogy 3 és 1 millió előbb tudna

megegyezni mint 3 vagy 1 millió 180-al vagy 80 millióval. Igen ha a dolgok ilyen egyszerűek lennének, ha nem zavarták volna össze sovinizmussal az emberek fejét. A románok csak tízéves orosz megszállás után jöttek rá hogy kik az igazi ellenfeleik. S a magyarok is találtak ma valami rokonit a románokkal: a közös ellenfelet.

Tárjunk föl még több diszkréciót: hogyan gondolkodik ma 10 év orosz világ után a román és a magyar? Tudomásul vették hogyan egy közös ellenfelük, de úgy vélik nincsenek közös barátaik. A román az angoltól várná, hogy támogassa őt a magyarral szemben, a magyar pedig az amerikaiaktól. Uraim elképzelésük naiv, a két „nép” ma jóban van. A szituáció nem a régi, nincs már központi német s nyugati demokrácia, csak egy nyugat van. Csak a kelet s nyugat között választhatnak s azt hiszem a kelettel jollaktak. Románia ma ha Nyugathoz akar tartozni döntenie kell a magyar barátság mellet. Lenne még egy félmegoldás: Jugoszláviához csatlakoznak, s akkor félkeletiek lesznek egyenlőre, később pedig vállalniok kell majd az elszlávosodást. Valószínűnek tartom, hogy ebben a helyzetben a magyar nemzeti politika legalább szándékaiban újra a sovinizmus útjára szeretne lépni. Ki szeretné használni fölényét az Erdély kérdésben. Quasi az erdélyi románok örüljenek, hogy Nyugathoz tartoznak, abban az esetben ha Erdély Magyarországé lesz. Engedjék meg hogy szerény véleményemet kifejezésre juttassam: a románok ennek nem fognak örülni. Az oroszok pedig, akár a kommunista akár a szláv Oroszország Erdélyt újra Romániának fogja ígérni, s a herce-hurcának sohasem lesz vége. De ha az erdélyi román a Confederatios államban tényleg otthon fogja érezni magát, akkor még buzdítólag fog hatni a Kárpáton túli románságra is. Akkor igazán értékelni fogja a regáti román is Erdély nyugati jellegét... Tessék elképzelni milyen hosszú utat kell megtennünk míg a románság tudatosan egy fedél alatt akar élni a magyarsággal.

„Tudatosan”, ez nagyon lényeges. Magyarország s Románia függetlensége inkább névleges mint valóságos. Az orosz közelség mindig orosz befolyást jelent Romániára. A független Románia is előbb-utóbb keleti befolyás alá fog kerülni. A jövő nagy Németország még nagyon messze van ahoz, hogy Anglia már most érdemesnek tartaná kiépíteni Németországgal szembeni hagyományos Balkán politikáját. A nyugat ma egy vonalfrontban tartja a keletet Finnországtól Görögorszáig. Románia kizárólag a kelet befolyása alá kerül. De az oroszok visszavonulásakor lesz annyi függetlensége, hogy ha tudatosan akar csatlakozni a Nyugathoz a Confederatios államban. Csak akkor ha tudatosan akarja ha képes még áldozatokat is hozni ha hajlandó még rizikokat is vállalni a kelettel szemben. Ha hajlandó megvitatni az UNO-ban függetlenségének fogalmát; hogy van-e annyira független hogy csatlakozhasson egy Confederatiohoz. Hogy mennyiben sérti ezen lépésével az orosz érdekeit. Meg kell nyernie csatlakozási szándékához a nyugat szimpátiáját s támogatását...

S vajjon megtenné ez Románia akkor, ha Magyarországon sovi nemzeti politikát lát?

Ott egye őket a fene – válaszol nagy bölcsen a sovin magyar. Európa természetes határa a Kárpátok. Katonailag Európa itt védhető... hol védhető katonailag ma Európa? Máskülömben a mentalitás nagyon is szűklátókörű: a Keleteurópai szláv tengerben két nép él, akik a szlávoktól teljesen idegenek. Nyelvük, kulturájuk, gazdasági érdekeltségeik szomszédaiktól különböznek. E két népet a szlávok, ha neki iramodik egyből felszámolhatja. Külön-külön gyengék a nagy szláv befolyással szemben. Kettesben már számottevőek. E két nép fekvése saját sorsára nézve szerencsétlen, Európára nézve nagy szerencse. Béctől a Feketetengerig a három nép mint fal tartja fönn a keleti és szláv inváziót. De csak úgy tudja tenntartani ha szolidáris, ha missziójának tudatában van. Az már csak természetes, hogy a keleti szlávok mindenkor kísérletet fog tenni, hogy a falat keresztül törje s hogy kijusson az Adriáig. Nem többről s nem kevesebbről van szó mint a magyarság s a románság létkérdéséről. A középeurópai szlávoknak lengyeleknek cseheknek ép úgy eszükbe fog jutni nemzeti alapon az Adriáig eljutni ahogy az oroszoknak jutott eszükben a jugoszláviai kirándulás... Uraim, a mi román-magyar viszályunk kis ügy a nagy történelemben. Veszekedésünk elég tragikus ponton játszódik le, legfőbb ideje hogy abbahagyjuk.

Az, hogy idegenek vagyunk a szlávoktól még nem hozna bennünket össze, mert a jelek szerint idegenek vagyunk egymástól is. Ez nem igaz; a jelek csalnak. A magyar és román életében feltűnően sokkal több a közös mint az idegen vonás. Csakhogy közös vonásainkat szándékosan elhallgatták, letompították. Ami közös vonás az hol az egyik hol a másik ki akarta magának sajátítani. Ez volt a nagy csalás. Először is a két nép izig vérig keresztény. Ne ítéljék kérem a románság kereszténységét a templombajárásról (bár Erdélyben ítéletik erről is). A román és magyar erkölcsi felfogása s életgyakorlata keresztény. Több bennük a keresztény gyakorlat mint a teológiai tudás. Egészen más az ittlakó s talán általában a németek kereszténysége. A németek köteleességtudóan keresztények, vasárnap elmennek a templomba, német pontossággal, ha nincs ép rentabilisabb munkájuk; szép egyházi énekekkel kísérik a misét, van templomi kultúréletük, de a kereszténység mégsem jutott el a szívükig. A román s a magyar ember kereszténysége a szívből indul. Ha a román kereszténységét talán csak a pomána szokásban éli ki (adakozások), ezt a gyakorlatot azonban nem szabad lebecsülni, nála ez annyit jelent, hogy a kereszténység gyakorlat, a felebaráti szeretet gyakorlata. Úgy a román mint a magyar görcsös konzervatizmussal ragaszkodik hitéhez. A román nép vallásossága nem azért nem látszik mert nincs hite, ellenkezőleg mert túl nagy a hite. Ő mindent a papjára bíz. Ő hisz abban hogy a papjának annyi ereje van, hogy mindent elintéz az Istennél. Ne vegyék kérem ezen állításomat nevettségesnek,

addig míg igazán nem vizsgálták a nép gondolkodását. E nagy hitből jön a román nép nagy klérus tisztelete. Vajjon a székely s az alföldi magyar nép-nél nem azonos-e a helyzet. Igaz a szlávoknál is. Csakhogy ma a szláv, a szerb és a cseh elsősorban szláv s csak másodsorban keresztény. A magyar s a román nép nagy tömege elsősorban keresztény s csak másodsorban nemzeti. Nincs nemzeti megmozdulás nálunk, hogy be ne kevernék az angyalokat s szenteket. Idő kell míg mindenki tudomásul veszi, hogy az angyalok s a szentek sokkal komolyabbak semhogy a sovinizmust magukévá tennék. A román s a magyar nép lelkiismerete keresztény. A görögkatolikusok tudatában vannak annak, hogy elődeik legtöbbjét az oportunizmus vitte a „Habsburg” rom. kat. Egyházba. De az oportunizmus nem volt oly nagy bennük hogy vissza szegődtek volna ma a g.keleti egyházhoz. Állásfoglalást a hívőkben ma teológiai érvek döntötték el. Nem vállalták volna az üldöz-tetést ha oportunizmusuk vagy nacionalizmusuk nagyobb lett volna hitük-nél. A g. keleti Havasalföldön s Moldvában a katolikus és magyar gyűlölet szinte ismeretlen. Az ottani román tiszteletadásban nem is distingvál reve-renda és reverenda között. Úgy a g-keleti mint a római papság tudatában van annak, hogy reciprok elismerik egymásnál az apostoli folytonosságot. A g. keletiek ép oly messze állnak minden szabadkőműveségtől sőt protes-tantizmustól mint a római katolikusok.

Ne feledjük, hogy a vizsály tűzcsóvját a két nép közé a szabadkőműve-sek vetették. Miután Kossuthék révén nem tudták Magyarországot a pá-holyoknak megnyerni, a román néppel próbálkoztak a Monarchiával szem-ben. Tüzelték a román sovinizmust nem azért hogy nagy Romániát létre-hozzák hanem hogy tönkretegyék a Német-Római császárságban nagy Magyarországot. Nagy Románia csak eszköz volt. A román sovinizma ténykedések az egyházi magyar intézmények ellen irányultak, e gyilkolás-ban a nagy tervek szerint elsősorban az Egyházat kellett ütni s csak má-sodsorban a magyart. A páholy nagy tervét azonban a köznép nem értette, ő a magyart ütötte, 1918-tól. Revansként az első világháború előtti magyar nemzeti politikáért amely már veszélyes volt a páholy aknamunkájával szemben. A páholy sürgette a sovinizmust a Balkánon, a Balkáni népek nem maguktól kezdtek a komédiába. Mára azonban maguktól kell abba-hagyniok.

A románok büszkén hivatkoznak latin származásukra. Nem veszik észre hogy ezzel komolyan senki nem törődik, még a román politika sem amikor az angolszászok barátságát keresi. A franciák sem a latin vért keresték Ro-mániában hanem az olajat. A franciák nem latinságukra büszkék hanem franciaságukra. A románok ha igazán értékelik latin eredetüket, akkor első-sorban a latin kereszténységgel kellene barátkozniok. A latin imádat nem volt oly nagy sem hogy latinul imádkoztak volna, például a görögkatoliku-sok szertartásaikban. A Római császárság pedig nem is érdekelte őket. A

román nép legfejebb a jövőben lehet latin rajongó amennyiben bekapcsolódik a latin-európai világba.

Elmagyarosodás és elrománosodás! Ez a román-magyar kérdés legkevényebb része. Ha ezen a területen vitába szállnak botrány tör ki. A politikus e kérdéssel csak közvetve foglalkozhat s a téma nem befolyásolhatja döntéseit. Ugyanis a tényállásokat megállapítani aránylag könnyű, hogy 100-200 évvel ezelőtt mennyi magyar s mennyi román volt Erdélyben, a levéltárak s anyakönyvek pontos statisztikát mutatnak. Tudományos szempontból a téma fel is van dolgozva, gyakorlatilag mégsem jelent megoldást, azért mert aki ma román vagy magyar az román vagy magyar akar maradni. S ez ellen senkisémet tehet. Amit kérdezni szeretnék: hogyan volt lehetséges a nagy beolvadás, ha a két nép állítólag olyan messze áll egymástól? Ismerem a szorvány kérdésre vonatkozó magyar és román irodalmat, de e kérdésre feleletet még sehol nem találtam. Az erdélyi magyarok Magyarországon románosodtak el. Fel lehet tételni ilyesmit ha lett volna magyar sovinizmus 1876 előtt. (sic) A magyar sovinizmus azután kezdődött. És hozott valami eredményt? Vagy talán a román sovinizmus? A két nép azért akadt egybe oly sok helyen mert temperamentuma, életkörülményei, történelme keresztény lelkületük gondolkodásuk azonos. A századok közé nem akadt be sem magyar sem román.

Nem véletlen, hogy nagy románok magyar kulturából táplálkoznak s nagy magyarok románokkal barátkoznak. Egy Ady, Goga, Szabó Dezső nem találtak lényeges differenciát a két nép között, pedig elég nagy magyarok illetve románok voltak. Mani magam sem tudta soha soha megindokolni az ellentéteket, s eddig még senki sem mutatott rájuk. S mégis vannak ellentétek, oly nagyoknak látszanak, hogy szinte kilátástalan eltüntetni őket. De valamennyi „ellentét” látszólagos s mesterséges. Miért jutott e két népnek csak most eszébe veszekedni, amikor 1000 évet élt egymás mellett. A román Hunyadi Magyarország kormányzója lett, ez már elég jele a barátságoknak. Mert akkoriban senki sem fütötte a sovinizmust.

Valószínűleg meg annyit a nemzeti gondolatból, amennyi pozitív. A nemzeti kultúra nem abból áll, hogy egy másik néppel veszekszem, hanem hogy a saját kulturámat tökéletesítem. Ezt a nacionalizmust, ezt a l'art pour l'art művészetet nem fogják a nagyhatalmak támogatni legfeljebb közömbösek lesznek vele szemben. Ezt csak mi magunk valósíthatjuk meg ha igazán szeretjük ezt a nációt amiről annyit beszélünk.

Hogy a Dunai Confederatio állam valóra váljon, a megvalósítás érdekében a K.P.D. következő elveket s gyakorlatot javasolja, általában.

- 1) A Confederatiót nem értjük az erdélyi románokra csak, hanem valamennyire. Vagyis nincs egy Románia a Confederatióban és egy azon

kivül. Ebben az esetben autonómiáról lehet csak szó kultur s nem politikai vonatkozásban. A nemzetek kötelezzék magukat a következőkre:

- 2) Tudatosítani fogják sajón, mindennemű propagandán s a nevelésen keresztül a Confederatio állam szükségességét, a népek közti barátság s szolidaritás eszméjét.
- 3) Míg a Confederatio állam adminisztratív-mechanismusa teljesen egységesen nem működik addig a népek sorsukat közösnek tekintik s valamennyi politikai s gazdasági ügyben közösen tanácskoznak s döntenek.
- 4) A Confederatioval szembeni hazaárulásnak s felségsértésnek tekintendő minden olyan tendentia mely egyik vagy másik népközösséget a Confederatio kereteiből ki akarná szakítani.
- 5) Felségsértésnek tekintendő minden olyan actio amelyik a Confederatio keretén belül népek közötti széthúzást, divergentiát idézne elő, minden olyan jellegű actio mely az ittlakó népek jogfosztására irányulna.
- 6) A népek nemzetpolitikájukat a nemzetiségi kultuszminiszteriumokon keresztül intézik. A Confederatio államnak egy központi birodalmi kormánya van s annyi kultuszminisztériuma ahány tagállam (nemzet) vesz részt a Confederatioban. A kultusz ügyek finanszírozása a birodalmi kormány feladata.
- 7) Valamennyi vitás kérdésüket a nemzetek maguk között intézik el az általuk választott vegyes ítélőbiroság előtt.
- 8) Egymás nemzeti kulturpolitikáját megfigyelőkkel ellenőrzik.
- 9) Érveléseikben a népek lemondanak úgy a történelmi jog által biztosított előnyeikből mint etnikai számarányuk fölényéről, tudatában kell lenniök abban, hogy e tényeken felül akarják megvalósítani a Confederatiót.
- 10) A helyi néptanácsok s községi adminisztrátorok nemzetisége feleljen meg a lakosság számarányának.
- 11) Az állampolitikai, gazdasági, tudományos életben valamint a jogszolgáltatásban a nemzetiségi szempont nem jöhet számításba.
- 12) A Confederatio keretén belül semminemű határ nem létezhet.

A Confederatio átmeneti formája

- 1) Valamennyi tagállam külön állami életet él.
- 2) Közös pénzügye, gazdaság és külpolitikája meg hadügye. Ezen ügyeket egy közös birodalmi parlamentben s közös birodalmi minisztériumban intézik, az utobbiknak 3 államtitkárságuk lenne.

- 3) Valamennyi tagállam abszolút politikai szabadságot engedélyez a demokratikus pártoknak.
- 4) A népek kultuszügyei az illetékes államhoz tartoznak.

Ez utóbbi (átmeneti forma) lehet hogy gyakorlatilag hamarabb valósulna meg, de nem lenne maradandó. Ugyanis a lélektani ellentétek, előítéletek még oly nagyok, hogy ahelyet hogy a végső megvalósítás felé közelednének a felek csak szabotálnák az alakuló államot. Már az a tény hogy elvetik az első konkrét javaslatot annak jele hogy a felek szándéka nem őszinte.

Gyakorlat igazán akkor lesz belőle ha K.D.P. romániai román pártja s magyarországi pártja mindkét helyen egyidőben kormányra jut.